

Modstandsbevægelsen på Bedstedegnen

Genfortalt efter båndoptagelse med læge Hans Therkildsen, Bedsted

Dette er en artikel om erindringer og handlinger fra krigens tid, som læge Hans Therkildsen, Bedsted, i et foredrag den 21. oktober 1992 holdt i "Ældresagen" på plejehjemmet "Midtthy" i Bedsted. Foredraget blev båndet og opbevares nu på Egns historisk Arkiv i Hurup, hvorfra vi har lånt det og skrevet artiklen. Hans Therkildsen døde i 1998. Redigeret af Eigil T. Andersen.

I første halvdel af 1930'erne levede de fleste nok i den tro, at der aldrig mere blev krig. I hvert fald ikke i Danmark, det hele gik nok uden om os. Troen på "Aldrig mere krig" er måske kommet igen (1992), i hvert fald fra visse politikeres side. Men sidst i 30'erne blev man klar over, at noget var i gære og den 1. maj 1939 blev der indkaldt en beredskabsstyrke. Jeg var på det tidspunkt lægevikar i Skive og den 3. maj ved aftenstid blev jeg ringet op med den besked, at jeg skulle møde næste morgen nede i Aarhus ved 9. artilleriregiment, 2. batteri. Ved fremmødet dér, blev jeg omdirigeret til Oksbøl, hvor batteriet lå. Der lå vi i 2 1/2 måned indtil den 15. juli. Jeg var ikke at beklage, reservelægelønnen svarede til en løjtnants løn og udgjorde 162 kr. om måneden på egen kost og logi. Men da vi var udkommanderede, fik vi både kost og logi. Vi var 4 læger til ca. 600 unge raske mennesker, så det gav ikke meget arbejde.

Der gik dog kun 6 uger efter vor hjemsendelse i juli før Tyskerne gik ind i Polen og 2. verdenskrig var begyndt med England, Frankrig osv. Stadigvæk troede vi nok i Danmark, at os kunne der ikke ske noget. Vi havde jo da også en ikke-angrebspakt med Tyskland. Men så kom den 9. april 1940. Det var en sorgens dag, som jeg aldrig vil glemme. Jeg var igen læge i Skive og blev der i to år.

Tilstanden var ret rolig i Danmark, alsangsmøderne var begyndt som en tilkendegivelse af en voksende national følelse. Den 1. august

1942 flyttede jeg så til Bedsted, hvor jeg overtog en praksis i byen. Så vidt jeg husker, var der ikke mange tyskere i byen, men snart væltede det ind med dem og de besatte skolen, kroen og alt der dér, som alle der oplevede det, stadig kan huske.

Modstanden vokser

Andre steder i landet begyndte der efterhånden at opstå modstand mod tyskerne. De første sabotagehandlinger fandt sted i Aalborg, hvor unge gymnasieelever og studerende var først på barrikaderne. Senere bredte det sig mere og mere, og jeg havde da også tænkt mig, at jeg ville gøre noget, hvis jeg fik chancen. Men før man begyndte at snakke med andre om den slags, måtte man have absolut tillid til disse. Jeg var gode venner med Verner Dam, der ejede Søvang teglværk, og en aften jeg var på besøg hos ham, spurgte han, om jeg kunne tænke mig at være med til noget, og det sagde jeg jo straks ja til. Dam var igen gode venner med Hans Carl Toft, Bjørndalgård på Thyholm, der senere blev indenrigsminister. Det var derigennem at Dam var kommet i forbindelse med modstandsbevægelsen. Så vi skulle jo forsøge at starte en modstandsgruppe i Bedsted. Udover Dam og mig blev det Thorning Hedegaard og Valdemar Murer. Men hvem turde man spørge og hvem ikke? Og havde man spurgt og måske fået et negativt svar, det skete i flere tilfælde, også af folk man ikke havde ventet det af, så kunne det i sig selv være farligt, for snakken gik jo. - Vi fik meget hurtigt noget sprængstof og fik også lidt instruktion i at bruge det. Vi fik også et par pistoler og deres brug havde jeg jo en vis erfaring i fra min tid som løjtnant.

Hvilke opgaver kunne man så tænke sig, vi kunne blive betroet til at udføre? Vi havde jo ikke større fabrikker eller depoter af krigsmateriel på egnen. Kun jernbanen og måske de biler,

der kørte for tyskerne kunne tænkes at være mål for sabotage.

Senere kom der flere folk med i gruppen, bl.a. folk fra Thy Højspændingsværk, hvor maskinmester Niels Høgild fik flere folk med derfra. Vi vidste jo ikke, hvordan det hele ville udvikle sig. Måske skulle værket, som jo var af stor betydning for hele Thy-området, beskyttes eller forsvares. Vi blev vel cirka femten, hvoraf de sidste kom til i krigens sidste tid.

29. august 1943 blev en skæringsdato. Da blev det helt klart, at Danmark var et besat land og ikke Tysklands lydstat.

Der blev denne dag indført militær undtagelsestilstand i Danmark. Alle møder, strejker, sportstævner o.l. blev forbudt. Udgangsforbud efter mørkets frembrud. Tyske standretter indførtes (Red).

Efter den 29. august blev der nedkastet flere våben og andet udstyr end tidligere og modstanden voksede.

Jernbane sprængninger blev også foretaget. Sprængningerne skulle helst passes ind i en større helhed og der kom ordrer fra højere sted om sabotagen.

Noget af det udleverede sprængstof gemte jeg i en gammel blikdåse, som jeg havde lukket med hæfteplaster og gemt under en dyngde kvas i et hjørne af haven. Kvasdyngen var der en ældre mand, der brugte af til optænding. Sprængstoffet, som ikke i sig selv var farligt, skulle detoneres ved hjælp af sprængblyanter og detonatorer, og disse genstande var farlige. Detonatorerne var i en lille trækasse for sig selv.

En dag da min kone og jeg vendte tilbage fra en gåtur, var kvasdyngen væk. Og dåsen også! Og det kunne nok kun være den gamle mand, der havde fjernet det. Jeg fik så spurgt ham. Jow, det havde han da smidt i skarnkassen – og den var tømt. Det var Andreas Jensen, der passede renovationen og kørte affaldet væk i sin vogn. Da jeg så snakkede med ham, fortalte han, at han da godt havde set nogle ”ledninger” og disse havde han hængt til tørre på sin hæk! Der hang de, synlige for alles blikke, men lignede jo heldigvis almindelige ledninger. Men detonatorerne var væk. En aften var jeg oppe for at se efter dem på hans gårdsplads, men

fandt dem nu ikke. Men der lå en del pakker med sprængstof trådt ned på gårdspladsen!

Stien fra byen og ud til Rønhede plantage blev meget benyttet, mest af unge mennesker. Engang vi - og det vil sige Verner Dam og jeg - skulle forberede en sprængning, kom der en hel del unge mennesker derude fra skoven, så vi måtte over på den anden side af jernbanedæmningen. Men da de var borte, fik vi anbragt sprængningen og det gik godt med denne.

Men da de unge mennesker senere næste dag så, hvad sprængningen havde bevirket, var de i alt fald sikre på, at den sti skulle de aldrig mere betræde!

Normalt var der ikke megen dramatik ved en sprængning. Vi placerede sprængladningerne og tændsatsen var sprængblyanter. Så gik ladningen efter en time eller to, alt efter hvilken blyant vi brugte.

Togafsporing skulle vi også foretage engang, men det blev forpurret. Banen havde en mand, der hver morgen cyklede strækningen igennem, og da han så, at der på et sted var blevet gravet lidt ved skinnerne, underrettede han tyskerne, hvorefter tyskerne fik materialet fjernet.

Engang saboterede vi en tyskerbil i Bedsted kros lade. Topstykket var taget af og vi kunne nemt putte sprængstof ned i cylindrene. Vi ville jo ikke sprænge hele kroen i luften og var usikre på, hvor meget vi skulle bruge. Men det gik fint og næste dag var alle enige om, at det var eksperter, der havde foretaget denne sprængning! Og det var vi nu bestemt ikke, men man har jo lov til at være heldig!

Modtagelse af våben på Nørhedegårds mark

I slutningen af krigen, først i april hvor krigen sluttede i maj, skulle vi modtage våben nedkastet fra luften. Det var modstandsfolk fra Hurup, Bedsted og Vestervig, hvor købmand Lykke Olesen var gruppefører. Han havde aftalt med en vognmand, at denne ville køre for os. Da signalet kom, som sædvanlig med et navn som kodeord i radioen, ville vognmanden alligevel ikke køre. Så vi havde et problem med 15 tunge containere. Vi fik fat i Dam, der ganske

vist var i Thisted på cykel, men jeg kunne hente ham i Skjoldborg i min bil; som læge havde jeg jo mulighed for dette. – Dam havde på teglværket både heste og vogn. Hestene var livlige. Senere kom flyveren hen over Nørhedegård mark, vendte og kom tilbage. Fantastisk at piloten kunne finde stedet! Der var en del range- ren frem og tilbage og på et tidspunkt blev hestene urolige og til sidst tog pokker ved dem, og de stak af ned mod Nørhedegård med vogn og Dam og det hele. I et vinkelsving væltede vognen, dog heldigvis uden at Dam kom noget til. Men et hjul eller to blev ødelagt. Så måtte vi ind på Nørhedegård til Thorning Hede- gaard. Han var med i modstandsbevægelsen, men vi havde sørget for, at han ikke var hjem- me den aften. Han skulle jo have et alibi for aftenen. Men han havde to karle og disse blev ”truet” med pistol til at skaffe heste og vogn. Ikke fordi det var nødvendigt at true dem til det, men de skulle jo også have et alibi. De skulle kunne sige, at de blev truet til at udleve- re heste og vogn. Og så fik vi containerne for- delt og kørt bort.

En aften kom Falck fra Hurup med en søn- derjyde, en købmand, der måtte ”gå under jor- den” for en tid. Hvordan de havde fundet frem til mig, fandt jeg aldrig ud af. Men han boede kun hos os en nat. Senere kom han igen og var hos os en kort tid. Han gik rundt og solgte bøger. Det var netop på den tid, hvor invasio- nen i Normandiet begyndte, så vi fik fat i en transportabel radio, så han kunne følge med i begivenhederne. Siden han forsvandt, har vi ikke hørt fra ham.

I den sidste tid inden befrielsen vidste tysker- ne nok godt, hvor det bar hen. Mange af dem var tilfredse med blot at få tiden til at gå til kri- gen sluttede og var ikke særligt nidkære i tjene- sten. -

Engang blev dog en lidt nidkær tysk officer på kroen opmærksom på, at der stod fem dan- skere, mest ældre personer, og talte sammen på gaden overfor kroen. Han sendte straks en sol- dat hen for at påtale denne sammenstimling! Vi kunne tydeligt se, at den ældre soldat var led af denne bestilling.

Engang jeg skulle på sygebesøg i Visby og vil-

le køre ad Visbyvej fra Bedsted, blev jeg stoppet af tyske soldater, der havde taget opstilling lige der, hvor vejen går fra inde i byen mod Visby. Et sted, der kan ses inde fra kroen. Jeg stoppe- de jo bilen, rullede vinduet ned og begyndte at finde mit ”ausweis” frem. - Men en af de tyske vagter bøjede sig frem og sagde ind ad vinduet til mig, at det var ikke nødvendigt, men de kunne ses ovre fra kroen, så derfor var de nødt til det!

Og så kom den 4. maj 1945. Om aftenen var jeg oppe hos mine svigerforældre, og da hørte vi budskabet om kapitulationen i radioen. Jeg skyndte mig hjem for ingen kunne jo vide, hvad det ville udvikle sig til. Måske ville de andre modstandsfolk have kontakt med mig. Vi fik også kontakt med hinanden, men der skete nu ikke meget mere den aften. Vi sad bare og ventede. Men tyskerne ovre på kroen på den anden side af gaden havde også opda- get, at der var sket noget. Allerede da jeg kom hjem fra mine svigerforældre, et kvarter efter meldingen i radioen, blev jeg kontaktet nede på gaden af nogle tyske soldater. De fleste af dem var gamle, dog var der en enkelt helt ung soldat også. Da jeg fortalte dem det glade bud- skab, sprang den unge rundt og råbte: vi skal hjem, vi skal hjem. Men de gamle sagde blot, jamen til hvad, hvad er der at komme hjem til? De vidste godt, at Tysklands byer lå i ruiner.

Men den 5. maj var det så pludselig os, der havde al magten. Den dag var der et problem, der ikke var behageligt. Det var de personer, der skulle arresteres. Nogle dage før var jeg ble- vet kontaktet af Tovsig (*politimand i Hurup, red.*) og kriminaloverbetjent Møller, og da var det blevet drøftet, hvem der kunne blive tale om. Der blev sendt en lastbil ud med mand- skab for at hente disse personer. Desuden blev der sat vagter ud ved højspændingsværket, sta- tionen og telefoncentralen, men der skete jo ikke noget.

Et par dage efter fik vi melding om, at de tyske soldater i Agger by, det var infanterister, fodfolk, havde forladt byen og at alle bunkers med våben og ammunition stod uden opsyn. Så dér blev alt vort mandskab sat ind under kommando af Niels Høgild og pastor Ander-

sen, Visby. Denne bevogtning skulle jo også gøres, for at folk på egnen ikke skulle komme galt af sted. Og denne vagttjeneste blev ret langvarig, før vi endelig blev afløst.

Meget hurtigt blev vi kontaktet af kommandanten på kystbatteriet på Agger Tange, oberleutnant "Duwe" (?), som sagde, at han nok skulle overtage vagten derude i Agger, for det havde vi ikke nogen viden om! Det mente vi nu nok, og vi førte forhandlinger med ham om sagen. Det var Toft og jeg, plus pastor Andersen og Dam og vi benyttede ingeniør Jørgensen fra vandbygningsvæsenet i Agger som tolk. Vi kunne nu nok have klaret sproget uden tolk, men det gav sådan en dejlig afstand med en tolk. Det endte med, at kommandanten ville tage tilbage til Agger og spørge sine overordne-

de. Hen på aftenen kom der en stafet og meddelte, at kommandanten ikke havde indvendinger mod vores vagt. Men han var nu ikke nem at have med at gøre, og dette fortsatte helt hen til deres afrejse, som først skete omkring den 15. juli.

De farligste våben og den farligste ammunition blev samlet i nogle af de største bunkers i Agger og senere kørt til et depot i Dover skov. Til det havde vi hjælp af en overofficiant Nybo fra Viborg.

Jeg havde også at gøre med en flygtningelejr, som der undertiden var problemer med. Men det var nu CB'erne, der skulle tage sig af dem. CB'erne hørte under luftværnet og chefen for dem var N. K. Petersen, Hurup.